

Smjernice za kvalitetnu participaciju djece u javnim politikama i odlučivanju

© UNICEF/Sunara

IZDAVAČ: Ured UNICEF-a za Hrvatsku

UREDNIKA: Marijana Muhić

AUTORICE: Ivana Borić, Arijana Mataga Tintor

LEKTURA: Alisa Kichl

GRAFIČKO OBLIKOVANJE: Dijana Kasavica

Sve prava pridržava UNICEF. Prilikom korištenja citata iz ove publikacije, molimo navedite izvor. Publikacija ne izražava nužno stavove UNICEF-a.

Tiskano u Hrvatskoj.

Zagreb, srpanj 2020.

Naklada: 300 primjeraka

ISBN: 978-953-7702-47-2

Fotografija na naslovnici: © UNICEF/Goga

Savjetodavni odbor za dječju participaciju
Ured UNICEF-a za Hrvatsku

SMJERNICE ZA KVALITETNU PARTICIPACIJU DJECE¹ U JAVNIM POLITIKAMA² I ODLUČIVANJU

¹ Konvencija o pravima djeteta definira “dijete” kao svako ljudsko biće mlađe od 18 godina (osim ako se prema nacionalnom zakonu primjenjivom na dijete punoljetnost ne stječe ranije, čl. 1.).

² Važno je naglasiti da se najveći i ključni dio dječje participacije odvija u obitelji, koja je temelj za učenje i poticanje svih prava, pa tako i participativnih. No ove Smjernice odnose se na participaciju djece u javnom životu ustanova, lokalnih zajednica te na participaciju djece na nacionalnoj razini, odnosno na participaciju u javnim politikama i odlučivanju. Javne politike donose se i provode kroz različite programske, strateške i normativne dokumente, a bave se temama koje su važne za život u nekoj zajednici (lokalnoj, ustanovi i dr.). To su politike javnih ustanova, institucija i drugih organizacija, u čijem donošenju djeca i mladi žele i mogu sudjelovati (npr. programi rada u odgojno-obrazovnim ustanovama, programi javnih potreba u lokalnim zajednicama, strategije na lokalnoj, županijskoj i državnoj razini, zakoni, pravilnici i slični akti koji se odnose na život djece i mladih).

ŠTO je dječja participacija?

U **širem smislu** dječja participacija zajednički je krovni pojam koji se odnosi na sve aktivnosti sudjelovanja djece te izražavanja mišljenja djece, dječje dobrobiti i aktivnog građanstva.

U **užem smislu** dječja participacija odnosi se na ostvarivanje participativne skupine prava propisanih u Konvenciji o pravima djeteta (UN, 1989.) i to najviše na **članak 12**, koji govori kako **dijete ima pravo na slobodno izražavanje svog mišljenja o svim pitanjima koja se na njega odnose**.

Osim prava koja se spominju u članku 12, participativna prava djece odnose se i na druga ključna građanska prava, kao što su *pravo na slobodu izražavanja (čl. 13), pravo na slobodu misli, savjesti i vjere (čl. 14), pravo na slobodu udruživanja (čl. 15) i pristup informacijama (čl. 17) te pravo na zaštitu privatnosti (čl.16)*.

PARTICIPIRATI ZNAČI:

- dobivati i dijeliti informacije
- biti pitan/pitana i konzultiran/konzultirana o stvarima koje se tiču djetetova života
- sudjelovati u dječjim predstavničkim tijelima
- sudjelovati u odlukama koje su važne za djecu i njihov život
- predlagati i ostvarivati vlastite ideje i projekte,

a sve to uz podršku i poštovanje odraslih i vršnjaka te u skladu s vlastitim interesima i mogućnostima.

NAČELA DJEČJE PARTICIPACIJE: dobrovoljnost, uvažavanje, uključivanje sve djece, jasnoća i iskrenost, uključivanje djece u relevantne teme, načini rada prilagođeni djeci, pravovremene i adekvatne povratne informacije, adekvatni resursi i podrška.³

³ Više o načelima dječje participacije može se pronaći u Gerison Lansdown, 'Every Child's Right to be heard: A resource guide on the UN Committee on the Rights of the Child General Comment No. 12', Save the Children UK and UNICEF, 2011.

Dječja participacija je proces, a ne jednokratan događaj!

Dječja participacija smisljena je onda kada se ostvaruje kroz dijalog i suradnju s odraslima!

Dječja participacija postaje važna djeci kada imaju razloga vjerovati da će njihova participacija utjecati na neke promjene!

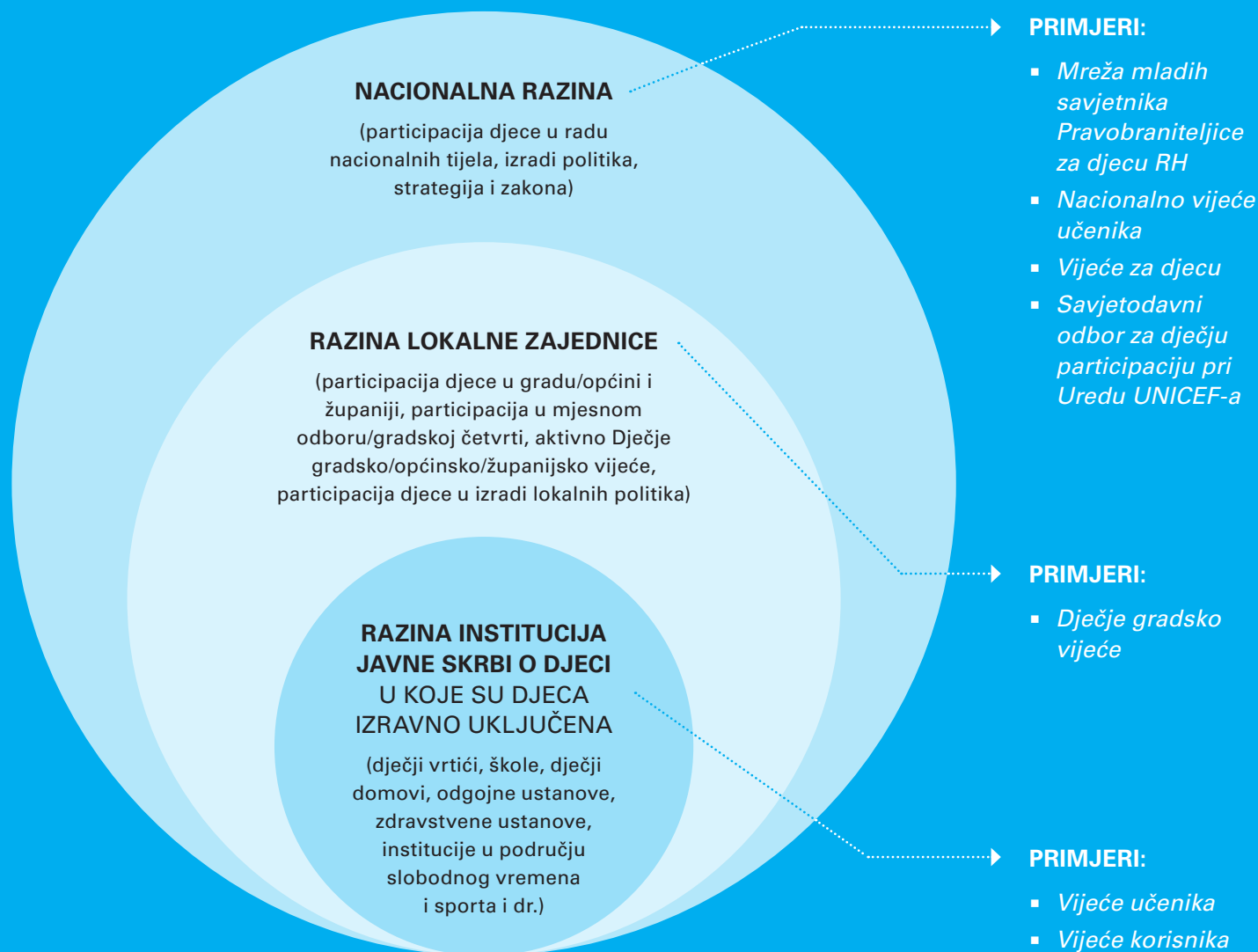
Svako dijete samostalno bira kada, na koji način i u kojoj mjeri želi ili ne želi participirati.

Dječja participacija nije obveza, nego pravo svakog djeteta!

Načini i mjera u kojoj djeca participiraju moraju biti prilagođeni djeci koja participiraju, njihovim obilježjima, porijeklu i kulturi.

Participacija mora biti sigurna za djecu! U procesu participacije odrasli i djeca međusobno moraju osigurati sigurnost i povjerenje za sve koji su uključeni. Djeca moraju znati i vjerovati da će njihova participacija biti dobronamjerno prihvaćena te se moraju osigurati takvi uvjeti za participaciju koji djecu ne izlažu nepotrebnom stresu, osudi, neprihvatanju ili zamjeranju okoline.

GDJE djeca mogu participirati?

ZAŠTO djeca trebaju participirati?

Zato što je participacija temeljno ljudsko (građansko), pa tako i dječje pravo, a istovremeno je i način za ostvarivanje svih drugih prava. Dječja participacija doprinosi boljim i demokratičnijim procesima i odlukama, poboljšava usluge namijenjene djeci te omogućava bolju zaštitu djece.

Djeca participirajući unapređuju svoje socijalne vještine, stječu veće samopouzdanje te bolje razumijevanje i poštovanje drugih. Participacija djece od ranog djetinjstva razvija svijest i želju za aktivnom participacijom u budućnosti.

KAKO djeca mogu participirati?

PREDUVJETI ZA USPJEŠNU PARTICIPACIJU DJECE

PROMIŠLJANJE SVRHE I KORISTI OD DJEČJE PARTICIPACIJE!

Osvijestiti i raspraviti o tome koja je svrha dječje participacije:

- **zakonska** – jer to zahtijevaju zakoni i pravilnici
- **moralna** – jer osjećamo i želimo da dječja participacija bude dio kulture neke zajednice
- **praktična** – jer vjerujemo da zajednica može imati konkretne koristi od dječje participacije (korist se očituje u boljim uslugama, odnosima, reputaciji zajednice...).

Odrasli, budite iskreni i autentični u odnosu na dječju participaciju jer sve pokušaje i akcije odraslih koje nisu iskrene i autentične djeca dobro prepoznaju te ih to ne motivira na participaciju.

UVAŽITI ODLUKU DJECE DA PARTICIPIRAJU U ONIM TEMAMA KOJE ONI

SAMI PREPOZNAJU KAO VAŽNE, A NE SAMO U TZV. „DJEČJIM TEMAMA“!

Uobičajeno je da odrasli uključuju djecu i pitaju za dječje mišljenje u onim temama za koje oni procjenjuju da su važne djeci, odnosno da su tzv. „dječje teme“ (npr. što će biti na jelovniku, koje boje će biti zidovi neke škole, kamo bismo željeli ići na izlet...).

Djeca žele i spremna su participirati u svim temama koje su im važne za život i razvoj, kako u sadašnjem trenutku tako i u budućnosti. Stoga je važno **djecu informirati** o temama i aktivnostima u zajednicama u kojima žive te ih **pozvati** da se prema vlastitom interesu i iskustvima uključe i participiraju.

Na primjer, djeca su zainteresirana i mogu dati važan doprinos raspravama i odlučivanju o školskim kurikulumima i pravilnicima, o mjesnom urbanističkom planiranju, o kvaliteti javne skrbi u području zdravstva, socijalne skrbi i pravosuđa, o planiranju ekološki održivog razvoja i očuvanja prirode itd.

UKLJUČITI SVU DJECU – NEKA PARTICIPACIJA BUDE INKLUZIVNA!

Participacija mora biti omogućena **SVOJ DJECI KOJA ŽELE PARTICIPIRATI**, neovisno o njihovoj dobi, rodu, jeziku kojim govore, porijeklu, školskim ocjenama i drugim specifičnim obilježjima. Svako se dijete mora na jednak način poticati na participaciju jer je svako dijete vrijedno.

Participacija nije uvjetovana dobnom granicom. I djeca rane i predškolske dobi mogu participirati (verbalno i neverbalno – crtanjem, slikanjem, igrom i sl.). Odgojitelji u dječjem vrtiću znaju i mogu organizirati participativni proces prilagođen djeci.

Posebno je važno uključiti djecu čiji se glas rjeđe čuje, kao što su djeca s teškoćama u razvoju, djeca manjinskog etničkog porijekla, djeca u sustavu zdravstva, djeca u sustavu socijalne skrbi, djeca u sustavu pravosuđa, djeca koja žive u izoliranim zajednicama, djeca koja žive u uvjetima siromaštva itd.

Važno je pronaći način na koji sva djeca koja žele mogu participirati, a ne samo izabrani dječji predstavnici. Pritom je dobro uzeti u obzir i nekonvencionalne te inovativne metode i načine participacije – crteži, aktivnost kroz društvene mreže, fotodnevnic, videoprilozi i dr.

PRIPREMITI UVJETE ZA DJEČJU PARTICIPACIJU!

Dječja participacija nije program ili projekt ili aktivnost slobodnog vremena – ona je dominantna filozofija ustanove ili institucije, ugrađena je u sustave vrijednosti svih zaposlenika, u sve dokumente i vidljiva je u svim područjima rada s djecom.

Želja i namjera za participacijom samo je prvi korak na putu do aktivne dječje participacije. Kako bi se dječja participacija ostvarila, važna je **priprema zajednica, djece i odraslih**.

Priprema zajednica uključuje planiranje i osiguravanje resursa za podršku dječjoj participaciji:

- zadužiti odrasle u zajednici koji će biti mentori i voditelji djeci u procesu participacije te osigurati da im je to zaduženje priznato kao njihovo radno vrijeme
- osigurati prostore u kojima će se djeca moći okupljati i raditi
- osigurati financijska sredstva (novac za putovanje, novac za smještaj djece, novac za inicijative i projekte koje djeca predlažu...).

Voditelji/mentori zaduženi za dječju participaciju motivirane su odrasle osobe, otvorene i spremne za učenje (u vrtiću i školi: stručni suradnik, odgojitelj, učitelj; u gradskoj/općinskoj/županijskoj upravi: stručni suradnik, savjetnik u upravnom tijelu koje se bavi djecom i mladima).

Priprema odraslih uključuje sustavnu i kontinuiranu edukaciju o dječjim pravima, o participativnim pravima i o njihovu praktičnom ostvarenju. Odrasli se trebaju educirati i o specifičnim načinima rada koji potiču dječju participaciju.

Priprema djece uključuje kontinuirani dijalog i suradnju odraslih i djece, pri čemu odrasli služe kao model djeci u ostvarivanju participativnih prava. Djecu je važno pripremiti:

- kroz informiranje o njihovim pravima
- kroz informiranje o mogućnostima participacije (o temama i načinima participiranja)
- kroz učenje i osnaživanje komunikacijskih vještina
- kroz ohrabrivanje i poticanje na participaciju u svakodnevnim situacijama.

PRAKTIČNI SAVJETI za dječju participaciju

- Dječja participacija neće se dogoditi sama po sebi, barem ne na sustavan i kontinuiran način.
Planirajte participaciju djece: uvrstite načela dječje participacije u program rada organizacije te informirajte o tome djecu i odrasle.
- **Odlučite u kojim aktivnostima i na koji će se način u vašoj organizaciji dječja participacija odvijati:** hoće li se raditi o informiranju, konzultacijama, sudjelovanju u odlučivanju ili nekom drugom obliku. Informirajte sve uključene o obliku i dometu dječjeg participiranja.
- **Ne zaboravite informirati djeci važne odrasle** – njihove roditelje i skrbnike. U nekim slučajevima nužno je i da dobijete njihovu suglasnost da dijete može sudjelovati u nekim aktivnostima; ponekad će oni pratiti dijete na neke aktivnosti, a ponekad će se uključiti i kroz neki konkretan doprinos (npr. prijevoz djece).
- Definirajte **plan i program rada u odnosu na participaciju djece**. Aktivnosti rasporedite ravnomjerno kroz mjesece kako bi se osigurao kontinuitet u radu. Plan i program rada dogovorite zajedno s djecom, pažljivo razmotrite prijedloge i mišljenja djece.
- **Ako u svojoj organizaciji želite (ili trebate) imati dječje predstavničko tijelo (kao što su npr. dječje vijeće, vijeće učenika, vijeće korisnika)**, osigurajte sljedeće stvari:
 - » točne informacije o radu tog tijela (koja mu je svrha, koliko se često sastaje, koliko članova ima, tko može biti član, kako se biraju članovi...)
 - » motivirane i educirane odrasle voditelje (mentore)
 - » inkluzivnost i demokratičnost izbora dječjih predstavnika: važno je da se sva djeca imaju priliku uključiti u rad tog tijela i da imaju priliku biti birana pod jednakim uvjetima
 - » način komunikacije između dječjih predstavnika i druge djece u organizaciji.

Participacija je važna jer djeca znaju bolje što im treba nego odrasli.
To je dobro jer naučiš kako funkcionira Grad i kako se donose odluke i budeš odgovoran.

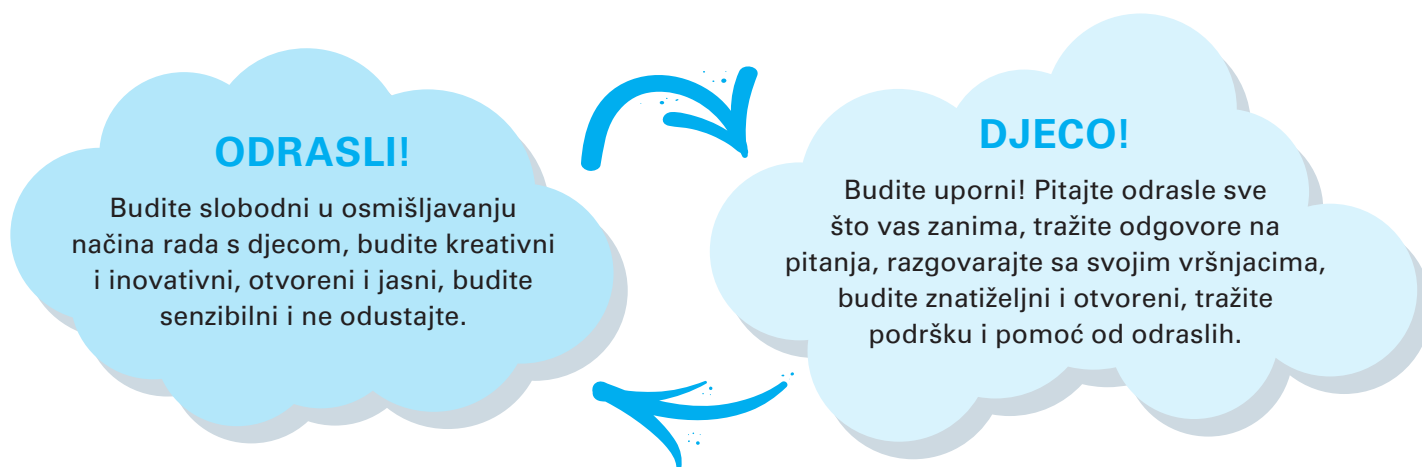
– Dječji vijećnici

- **Djeca vole učiti od svojih vršnjaka!** Omogućite djeci da im mentori budu vršnjaci koji imaju iskustva s participiranjem. Iskustva vršnjaka mogu motivirati i potaknuti na participaciju te ujedno dati djeci i neke konkretne primjere dječje participacije.
- Kada **planirate susrete i rad s djecom**, obratite pozornost na sljedeće:
 - » Osigurajte okruženje koje će biti prihvatljivo i ugodno za djecu (npr. sjedenje u krugu ili u manjim grupama, prostor koji je manje formalan).
 - » Pazite da omjer djece i odraslih na nekom sastanku ili u radnoj grupi bude u dobroj ravnoteži. Nema smisla uključivati u neke radne sastanke samo jedno dijete, to može biti vrlo izolirana i izložena pozicija. Uključite najmanje dvoje djece (radi međusobne podrške), a ako je moguće, uravnotežite broj odraslih i djece. Što je veći broj djece u grupi, više će se čuti njihov glas.
 - » Trajanje i način rada prilagodite djeci: neka susreti traju kraće ili ih podijelite u manje odvojene cjeline između kojih možete ponuditi neke interaktivne sadržaje ili igre.
 - » Komunikaciju prilagodite djeci: koristite jednostavan, djeci blizak jezik. Zahtijevajte od odraslih koji sudjeluju na tim susretima da prilagode svoj način komunikacije tako da i djeca budu uključena. Pazite da se pritom ne koristi način komunikacije koji će djecu demotivirati. Njeguajte komunikaciju koja će biti jasna svima.
 - » Potrudite se da u rad i raspravu uključite i onu djecu koja su povučena, da im omogućite da i njihovo mišljenje dođe do izražaja.
 - » Uzmite u obzir i to da neka djeca žele samo biti prisutna na sastancima i događanjima te da njihov aktivni doprinos možda neće uvijek biti velik, ali je zato njihovo sudjelovanje i spremnost da se uključe jednako vrijedno.
 - » U nekim slučajevima (npr. rad na javnim politikama) nužno je da pripremite i prilagodite radne materijale da budu razumljivi djeci. U tu svrhu možete organizirati i pripremne sastanke za djecu, gdje će se djeci pojasniti radni materijali te ih se pripremiti za sudjelovanje na radnim sastancima.
- Otvorite **alternativne i suvremene komunikacijske kanale** za komunikaciju s djecom: društvene mreže, zatvorene forume i sl. Zamolite djecu da ona predlože načine komunikacije i potaknite odrasle da budu spremni koristiti takve načine komunikacije. Djeca im u tom smislu mogu biti izvrsni učitelji i mentori.
- **Osigurajte i osmislite načine za sudjelovanje sve djece** (i djece koja se rijetko čuju) koji su **stalno dostupni i koji se redovito provjeravaju**: sandučići (fizički ili digitalni, kao npr. e-mail) za mišljenja

i prijedloge djece, mrežni forumi za raspravu i prijedloge, posebno kreirane grupe na društvenim mrežama itd.

- **Osigurajte priliku za razgovore i susrete djece s donositeljima odluka** (ravnateljima, načelnicima, gradonačelnicima, županima). Pripremite i djecu i odrasle na te susrete – važno je da svi znaju što mogu očekivati.
- **Budite spremni pregovarati s djecom o njihovim idejama i prijedlozima.** Djeca su svjesna toga da nisu svi njihovi prijedlozi i želje nužno i ostvarivi, no važno je da o tome s njima razgovarate i dogovarate se.
- **KLJUČNO! Uvijek dajte djeci povratnu informaciju u vezi s njihovom participacijom:** pošteno ih izvijestite o tome što se dogodilo, koja je odluka donesena i sl.
- **Omogućite djeci da mogu odustati od aktivnosti, projekata i participacije.** Uvažite odluku svakog djeteta, participacija je pravo, a ne obveza.
- **Evaluirajte proces, način i ishod dječje participacije u svojoj organizaciji:** identificirajte uvjete koji olakšavaju participaciju, kao i one koji je koče.

PARTICIPACIJA JE PROCES, DIJALOG I SURADNJA IZMEĐU SVIH DIONIKA DRUŠTVA.
PARTICIPACIJA JE VRIJEDNOST KOJA SE PRENOSI I DIJELI IZMEĐU ODRASLIH I DJECE.

